



นักธุรกิจต่างชาติควรรู้รากเหง้าปรัชญาจีน ก่อนทำการค้ากับคนจีน

Know Chinese Inherited Thought before Doing Business in China

สุชาติ วัฒนกานนท์

อาจารย์ประจำหลักสูตรธุรกิจจีน คณะบริหารธุรกิจ

บทนำ

จีนเป็นประเทศที่มีอารยธรรมเก่าแก่ มีประวัติศาสตร์ยาวนานถึง 5,000 ปี มีการบันทึกรวบรวมเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดของชาวจีนไว้มากมายบนผืนแผ่นดินที่กว้างใหญ่ไพศาลและประชากรที่มีมากที่สุดบนโลก ผู้คนในชาติเดียวกันก็มีความหลากหลายทั้งทางชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันมากกว่า 56 ชาติพันธุ์ ภาษาและวัฒนธรรมก็แตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น ชีวิตความเป็นอยู่ในประเทศจีนจึงถูกแบ่งแยกกันเป็นก๊ก เป็นเหล่า กระจุกกันในภาคกลางของประเทศ ตามลุ่มแม่น้ำฮวงโห มีการรบราฆ่าฟันกันอยู่เนืองๆ ระหว่างคนจีนด้วยกัน และชนเผ่านอกประเทศที่ไม่มีอารยธรรม แต่มีความสามารถในการสู้รบเก่งกว่าจีน เช่น พวกมองโกลieh พวกจิน พวกแมนจูเลีย ฯลฯ ซ้ำร้ายจีนยังเป็นประเทศที่มีเคราะห์กรรมจากภัยธรรมชาติอยู่เป็นประจำ จากสภาพประเทศที่ยากลำบากกับการอยู่รอดของชีวิตผลักดันให้เกิดมีนักคิดและนักปราชญ์เกิดขึ้นในแผ่นดินจีนอย่างต่อเนื่องทุกยุคทุกสมัยและได้ช่วยกันตั้งกฎเกณฑ์ในสังคม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี หลักคุณธรรม จริยธรรมต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางใช้ปฏิบัติในทุกอาชีพการงานรวมถึงผู้ที่ประกอบธุรกิจการค้าด้วย

สำหรับคนไทยที่จะทำธุรกิจกับจีนก็ต้องทำความเข้าใจกับแนวความคิดของนักธุรกิจจีนตามสุภาษิตที่ว่า “รู้เขารู้เรา รบร้อยครั้งชนะร้อยครั้ง” และการจะเข้าใจแนวทางการดำเนินธุรกิจจีนให้ลึกซึ้งควรจะเริ่มจากการศึกษาปรัชญาจีนโบราณ หลายท่านมักตั้งคำถามว่าควรเริ่มต้นศึกษาจากส่วนไหนก่อน ในฐานะที่ผู้เขียนมีประสบการณ์ทำงานอยู่ในประเทศจีนจึงขอเสนอแนะแนว



ทางการศึกษาปรัชญาจีนโบราณออกเป็นห้าหัวข้อ เริ่มจากยุคเริ่มต้นประวัติศาสตร์จีนเป็นหัวข้อแรก ศึกษาคัมภีร์อี้จิงเป็นหัวข้อสอง ลัทธิขงจื๊อเป็นหัวข้อสาม ลัทธิเล่าจื๊อเป็นหัวข้อสี่ ศาสนาพุทธเป็นหัวข้อที่ห้า จากนั้นค่อยมาศึกษาและทำความเข้าใจกับนักธุรกิจจีนว่าทำไมเขาเหล่านั้นจึงมีพฤติกรรมต่างกับพวกเรา

ยุคเริ่มต้นประวัติศาสตร์จีน

ในสมัยนั้นคนจีนใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติ ทำการเกษตรเพื่อเป็นอาหารเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง และต้องเผชิญกับภัยธรรมชาติต่างๆ บางปีโชคดีมีน้ำฝนพอเพียง บางปีเกิดภัยแล้ง บางปีเกิดน้ำท่วม ไฟป่า โรคระบาด คนสมัยนั้นยังไม่เข้าใจเหตุผลว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น จึงคิดเอาว่าต้องทนทุกข์ทรมานรับกรรมกับการลงโทษจากฟ้าหรือผีสางเวทศา และใช้การกราบไหว้บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นการปลอบใจและบรรเทาความทุกข์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่กราบไหว้มี เทพเจ้าฝน เทพเจ้าน้ำ เทพเจ้าไฟ เทพเจ้าประจำบ้าน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการกราบบูชาวิญญาณผู้ที่เสียชีวิตไปในครอบครัว เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย และพ่อแม่ เพื่อขอพรให้คุ้มครองตนให้รอดพ้นจากภัยพิบัติ และขอให้มีความสุข

ความเชื่อมหายาและพิธีกรรมกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ลึกลับได้ตกทอดจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในสังคมจีนทั่วประเทศ รวมถึงนักธุรกิจจีนจะใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในยามมีทุกข์

ตำราอี้จิง (易经)

เป็นหนังสือที่เขียนขึ้นมาในสมัย 3,000 ปีก่อน เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของชีวิต พุทธรักษาได้รับการยกย่องว่าเป็นนักปราชญ์คนแรกที่ยึดมั่นความคิดของท่านจากการศึกษาเรื่องภัยธรรมชาติที่เป็นระบบ สามารถทำนายเวลาล่วงหน้าที่จะเกิดภัย มีการเตือนภัยโดยใช้สัญลักษณ์เป็นเครื่องมือสื่อสาร สามารถทำนายเวลาช่วงไหนที่เกิดจากภัยน้ำท่วมและ ภัยแล้ง ท่านสังเกตและเฝ้าติดตามการเปลี่ยนแปลงของดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ฤดูกาลต่างๆ อย่างใกล้ชิดโดยละเอียด จนสามารถเข้าใจถึงปรากฏการณ์ทางธรรมชาติได้อย่างถ่องแท้และแม่นยำ หลังจากพุทธรักษาไป ตำราอี้จิงได้ถูกพัฒนาโดยนักปราชญ์รุ่นหลังๆ ให้เป็นคัมภีร์ไบเบิล (Bible) ของจีนและเป็นสารานุกรมที่มีคุณค่า เป็นแหล่งความรู้ในศาสตร์ต่างๆ เช่น พยากรณ์อากาศ พยากรณ์โชคชะตาชีวิต รักษาโรคตามแนวแพทย์แผนจีน วิทยาการทางวิทยาศาสตร์ สถาปัตยกรรมและการก่อสร้าง ตำราพิชัยสงคราม เป็นต้น



ประเด็นสำคัญในตำราอี้จิง

1. โลกมนุษย์ประกอบขึ้นด้วย ฟ้า (天) ดิน (地) คน (人)
2. หยิน (阴) หมายถึงพระจันทร์ อ่อนแอ อยู่นิ่งในความมืด หยาง (阳) คือ พระอาทิตย์ แข็งแรง เคลื่อนไหวอยู่ตลอด ไม่อยู่นิ่งในความสว่าง
3. พยากรณ์ชีวิตล่วงหน้าด้วยหลัก โป๊ยกวู้ (八 挂) ยกตัวอย่างสถานการณ์ที่แตกต่าง กัน สามร้อยแปดสิบสี่กรณีในเชิงเดือนภัย (凶) และบอกริทธิ์ (吉)
4. หลักการดูดวงจуй (风水)

อี้จิงได้รับการจัดให้เป็นตำราโบราณที่มีความสำคัญที่สุด เพราะได้ปฎิวัติแนวความคิดโบราณจากความมลายมาเป็นแนวทางตามแบบวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะหลักของหยิน หยาง ที่แบ่งสรรพสิ่งเป็นสองขั้ว ทำให้ตำราอี้จิงกลายเป็นแหล่งกำเนิดของศาสตร์ต่างๆ และมีบทบาทในการวางรากฐานและกรอบความคิดทางปรัชญาของชนชาติจีนจนถึงยุคปัจจุบัน ท่านเล่าจื้อ ท่านขงจื้อ ก็ล้วนแต่สนับสนุนแนวความคิดในตำราอี้จิง

ลัทธิขงจื้อ (儒家)

ขงจื้อ (孔子) เกิดในกัฏหมู่ประมาณสองพันหกร้อยปีก่อน ปัจจุบันกัฏหมู่อยู่ในเขตมณฑลซานตงตั้งอยู่ทางตะวันออกออกไปทางภาคเหนือของจีน ใกล้กับปากแม่น้ำฮวงโหที่ไหลออกสู่ทะเล บิดาของท่านเป็นข้าราชการทหารชั้นผู้ใหญ่ เสียชีวิตในสนามรบตั้งแต่ขงจื้ออายุเพียงสามขวบ มารดาเป็นผู้เลี้ยงดูและอบรมท่านแต่ผู้เดียวจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ขงจื้อเป็นเด็กฉลาดเกินวัยเมื่อเทียบกับเด็กรุ่นราวคราวเดียวกัน มีความขยันขันแข็งในการศึกษาเล่าเรียน จนอายุสามสิบปีได้ตัดสินใจเป็นครู เปิดโรงเรียนสอนหนังสือให้กับคนทั่วไปในบ้านเกิดจนถึงอายุห้าสิบปี ขงจื้อได้ออกเดินทางไปตามกัฏอื่นๆ เพื่อเผยแพร่แนวคิดของเขาให้กับผู้บริหารและหวังจะได้รับตำแหน่งเป็นข้าราชการ ใช้ความพยายามอยู่สิบสี่ปีจนอายุหกสิบสี่ปี ก็ไม่ได้ผลสำเร็จตามที่ต้องการ จึงตัดสินใจเดินทางกลับสู่มาตุภูมิเพื่อสอนหนังสือต่อจนสิ้นชีวิต อายุได้ 73 ปี รวมเวลาทั้งหมดที่เป็นครูสี่สิบสามปี

ผลงานสำคัญของขงจื้อ :

1. เป็นผู้ริเริ่มเปิดโรงเรียนเอกชนขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศจีน ก่อนหน้านั้นการศึกษาจำกัดอยู่เฉพาะในวงข้าราชการและลูกหลาน สามัญชนไม่มีโอกาสเข้าเรียนหนังสือได้



2. มีลูกศิษย์ทั้งหมด 3,000 คน มี 72 คน ประสบความสำเร็จในงานราชการเป็นขุนนางชั้นผู้ใหญ่

3. ก่อตั้งลัทธิขงจื๊อ ทำการเผยแพร่ปรัชญาการดำเนินชีวิตให้กับประชาชนทั่วไป

4. ตั้งหลักสูตรการเรียนการสอนใหม่ ซึ่งถือว่าการวางรากฐานการศึกษาของจีน

5. เป็นบิดาของวัฒนธรรมจีน ขงจื๊อและลูกศิษย์ได้สะสมและเรียบเรียงตำราโบราณที่มีประโยชน์ขึ้นมาใหม่ไว้มากมาย

คำสอนที่ได้รับความนิยมทั่วไปของลัทธิขงจื๊อ

1. 仁 เหริน รู้จักให้ความรักกับคนในครอบครัวและผู้อื่น

2. 义 อี้ มีความเป็นเพื่อน ไม่เห็นผลประโยชน์ดีกว่าเพื่อน

3. 礼 ลี้ มีกิริยามารยาทสุภาพอ่อนโยน ใช้ภาษาที่เหมาะสม แต่งตัวสะอาดถูกกาลเทศะ ปฏิบัติตัวเองอยู่ในขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม

4. 智 จี้ สติปัญญา “ความไม่รู้คือความโง่เขลา” คนต้องมีการศึกษา ให้มีความรู้และเกิดสติปัญญา และมนุษย์ต้องใช้สติปัญญาแยกแยะระหว่างทำดีและทำชั่ว

5. 信 ชั่น มีความซื่อสัตย์ มีความน่าเชื่อถือ

6. 孝 เซี่ยว กตัญญู คือรู้สึกรับซึ่งในความคิดที่คนอื่นมอบให้ แล้วหาโอกาสตอบแทนบุญคุณ

คำสอนขงจื๊อเน้นให้คนมีคุณธรรมและจริยธรรม พร้อมทั้งเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี คุณสมบัติที่สามารถทำการติดต่อกับคนอื่นนี้เป็นสิ่งจำเป็นในการทำธุรกิจ จึงไม่แปลกใจที่แนวความคิดขงจื๊อถูกเลือกมาใช้อย่างกว้างขวางในวงการค้าของจีน

ลัทธิเต๋า (道家)

เล่าจื๊อ (老子) เป็นนักปราชญ์จีนโบราณที่อยู่ในสมัยเดียวกับขงจื๊อ ประวัติส่วนตัวของท่านมีไม่มาก ทราบแต่เกิดในมณฑลเหอหนาน เล่าจื๊อเป็นผู้เขียนคัมภีร์เต๋าเตจิง (道德经) ได้รับยกย่องว่าเป็นผู้ก่อตั้งลัทธิเต๋า แนวคิดของท่านมีความแตกต่างกับลัทธิขงจื๊อมากประเภทคนละขั้ว ซึ่งประกอบด้วยประเด็นที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. เต๋า (道) ไม่ใช่พระเจ้า ไม่มีตัวตนแต่เป็นจุดเริ่มต้นของทุกสิ่ง



2. สอนให้มนุษย์รักษารักรธรรมชาติ ท่องเที่ยวไปตามป่าตามเขา
3. สอนให้มนุษย์รู้จักคำว่า พอเพียง
4. สอนให้ประกอบคุณธรรม งดการมุ่งหาชื่อเสียง อำนาจลาภยศ
5. ขยายความในหลัก หยิน (阴) หยาง (阳) ในเชิงลึกและกว้างกับการดำเนินชีวิตและใช้เป็นกลยุทธ์การต่อสู้กับศัตรูหรือการค้าขาย
6. สอนให้หาความสงบทางใจกับการฝึกนั่งสมาธิ ฝึกความแข็งแรงทางร่างกายกับการรำมวยจีน ไ้ไท่เก็ก (太极拳)

ลัทธิเต๋าเน้นศึกษาสิ่งที่ไม่มีความแน่นอนตามธรรมชาติ จึงทำให้มีลูกศิษย์เล้าจื่อบางกลุ่มเกิดความเชื่อ มงายในสิ่งที่ลึกลับ ก่อตั้งเป็นศาสนาเต๋าค้นมาประกอบพิธีกรรมต่างๆ กราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไม่ได้ตรงกับแนวปรัชญาของเล้าจื่อในตำราเต๋าเต๋อจิง (道德经)

ลัทธิเต๋ายังเป็นแหล่งที่มาของกลยุทธ์การต่อสู้กับศัตรู โดยใช้หลักของ หยินและหยาง ตัวอย่างกลยุทธ์ที่ใช้ เช่น “ใช้ความอ่อนสยบความแข็ง” “ใช้ความนิ่งสยบความเคลื่อนไหว” เป็นต้น

ศาสนาพุทธ

ศาสนาพุทธแม้จะไม่ใช่เป็นของจีนแต่ก็มีบทบาทอยู่กับการดำเนินชีวิตของคนจีนมาเป็นเวลานานกว่าหนึ่งพันห้าร้อยปี อาจจะเป็นเพราะแนวคิดของพุทธศาสนามีความคล้ายคลึงกับหลักปรัชญาจีนโบราณในตำราอี้จิง (易经) และลัทธิเต๋า จึงได้รับการยอมรับจากประชาชนทั่วไปได้ สามารถทำการเผยแผ่ในประเทศจีนได้สำเร็จ ที่น่าสังเกตคือ ศาสนาพุทธในจีนถูกดัดแปลงให้เป็นศาสนาพุทธแบบจีนๆ ไม่เหมือนกับศาสนาพุทธในไทยหรือประเทศอื่น

เวลาคนจีนพูดถึงศาสนาพุทธจะหมายถึง

ความเมตตา (慈悲)

กฎแห่งกรรม (因果)

ความว่างเปล่า (空)

ทำบุญทำทาน (布施)

เวียนว่ายตายเกิดของสิ่งมีชีวิต (生死轮回)



บทสรุป

หลังจากได้รับทราบเรื่องราวความเป็นมาในอดีตแล้ว ขอให้มาติดตามดูว่าทุกวันนี้ นักธุรกิจจีนมีแนวทางใช้ชีวิตกันอย่างไร เป็นสิ่งน่าแปลกมากครับจะพบว่าพวกเขายังคงใช้ชีวิตตามแนวของบรรพบุรุษ แม้ประเทศจีนในเวลานี้มีความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปไกลจนสามารถส่งดาวเทียมไปสำรวจนอกโลกได้แล้ว แต่นักธุรกิจชาวจีนยังเชื่อในสิ่งลึกลับ มีการบูชารูปเทพเจ้าต่างๆ ที่คิดว่าจะช่วยให้เกิดความร่ำรวย บูชาเจ้าที่เจ้าทางในสถานที่ทำงาน บูชาวิญญาณผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว มีการเลือกหาฤกษ์ยามที่ดีในพิธีการสำคัญ เช่น เวลาที่ย้ายสำนักงานใหม่ ยังมีการใช้หลักการดูดวงจู้จี้ในการจัดที่นั่งในสำนักงานเพื่อนำโชค

นักธุรกิจจีนจะยึดคำสอนของขงจื๊อมาใช้ในการธุรกิจใช้กับลูกค้าและพนักงานในบริษัท

นักธุรกิจจีนจะใช้ปรัชญาลัทธิเต๋ามากำหนดกลยุทธ์ทางการค้า

ธรรมเนียมที่ถือปฏิบัติของนักธุรกิจจีนอาจจะสรุปที่มาได้สองสาเหตุ ข้อแรก ชาวจีนยึดถือคุณธรรมเรื่องความกตัญญูเป็นเรื่องสำคัญ มีการเคารพนับถือผู้ใหญ่และบรรพบุรุษ การปฏิบัติตามคำสอนที่ตกทอดกันมาถือว่าเป็นหน้าที่ที่ต้องทำและต้องส่งต่อไปให้กับรุ่นลูกรุ่นหลาน ประการที่สอง ชาวจีนมีความภาคภูมิใจในประเทศของตัวเองที่มีประวัติศาสตร์และอารยธรรมยาวนานถึงห้าพันปี ได้ต่อสู้กับเรื่องเลวร้ายต่างๆ มากมาย ทั้งเคยมีความยิ่งใหญ่และเกรียงไกรในอดีต

คำแนะนำสำหรับชาวต่างชาติที่จะไปทำธุรกิจกับคนจีน

รู้จักเลือกใช้สัญลักษณ์ที่เชื่อว่าจะนำโชค เวลาพบปะกับนักธุรกิจจีนควรแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่มี สีแดง หลีกเลียงเสื้อผ้าที่มีสีดำ เลือกคำพูดที่เหมาะสม ใช้คำที่สื่อไปในทางนำโชคลาก เช่น เลข 8 คนจีนถือว่าเป็นเลขนำโชค เลข 4 ถือว่าเป็นเลขไม่ดี การออกเสียงเลขแปดในภาษาจีนกลางคล้ายกับความหมายที่แปลว่าร่ำรวย ส่วนการออกเสียงเลขสี่คล้ายกับความหมายของความตาย

ห้ามไปเก็บหนี้กับลูกค้าคนจีนช่วงเทศกาลตรุษจีน ควรต้องรอให้เลยวันตรุษสัก 15 วัน เพราะชาวจีนเชื่อว่าเริ่มต้นปีใหม่ก็ถูกทวงหนี้ ปีนั้นทั้งปีก็ต้องโชคร้ายตลอด จึงมีนักธุรกิจบางส่วนทำการชำระหนี้ก่อนเทศกาลตรุษจีน



พยายามใช้หลักคำสอนของขงจื้อ เล่าจื๊อ มาใช้ในการทำการค้ากับนักธุรกิจในประเทศ
จีนจะประสบความสำเร็จมากขึ้น

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความที่นำมาเสนอนี้จะให้ความรู้และประโยชน์กับท่าน
ผู้อ่านและผู้ที่สนใจทำธุรกิจการค้ากับคนจีนได้ไม่มากนักน้อยครับ





เอกสารอ้างอิง

Yang Li. (2008). Yi Jing , Beijing , Beijing Tech. Printing Co. Ltd

Fu Pei Rong. (2007). Shi Shu, Shanghai, Shanghai Shan Lian Printer

Gu Zhengkun. (2007). Tao and The , Beijing , Beijing Overseas Printing